

נחמן בעל-זבוב

משכרדח רענן בנוף ההתייחסות העיתונאית לסיפורת העברית ועולמה מצוי ברשימותיו של הסופר היישר באר. המתפרסמות בדבר השבוע. ברשימותיו מביא באר תמונות חמוקות על ספרים, סופרים ושאר מרכיבי עולם הספר. כאחת מרשימותיו האחרונות סיפר באר את הסיפור הבא על הוצאת עם עובד:

מרל אוריאלי
לרכוש את אלחוזי הזבובים

הדבר היה בראשית שנות ה-70. ראשי המשק ההפטרורתי ביקשו להעניק ציפון חדש להוצאת הספרים הוותיקה עם עובד ולפשוט את הדימוי היהודי-מילי שדבק בה מאז ימי ברל (בצלנסון - ד.ע.). והעמידו בראשה מנכ"ל צעיר ונמרץ. הוא נתאפיין, אם לחצוא ברישעות קטנות, בדקדוק עזר ומחודדים ובחלוצות ורודות ותבולות... ומנכ"ל (באר) נמנה עם צוות עובדי עם עובד) היה מכין עצמו בקרי-בוקר ליום שידובר בו ויקרא להופיע מול המצלמות... זאת ועוד, הוא התקין וילנות מודרניות לחדר, קנה רהיטי טיק והקפיד עצמו בגרסיאיים, מעצבים ומזמחים ליהודי-ציבור. את השעות המעטות שהקדיש מיועני לקראתה בילה ברישוחף בסבלישים וקלי, התנדף שכל המרלים נשבעים בו, ושהחוק בואראיורי מאמריקת. ספרים לא קרא. גם לא סיפרי הקצאח שהיא עמד בראשה. דומה שאפילו בקטלוגים לא עיין.

באחד הימים צדה את עינו בחיבת המציאים לאור שמעבר לים. רשימה שרוממה את ספריו של אנגלי אחד, גולדינג שמו (חתן פרס נובל לשנה זו) וביחד ספר בעל שם משתה כלשהו - Lord of the flies. בספריהם מידחם דריה מנכ"לנו ריח של בספסילר חדש, ומידח לשלוח תזכיר פנימי (על נייר רוד) לעוברת. שהיתה מנתנה על הקשרים עם המרלים הזרים. בסעלת-נתיחה, נוסח עסקי ריש (שנדח היה ממקימה. אבל באותם ימים עדיין היתה מצועפת בצניעות העתי) דחק בה למדח ולירבש את החיות של הספר, אלוהי הזבובים או משהו כזה ולמסר אותו לתרגום ללא רחמי.

העובדת שיפשה את עיניה בתרדמה. שנים אחדות קדמלכו, ב-1965 למען חרות הדיק, יצא הספר לאור בספרייה לעם של עם עובד. המתרגמת אסתר כספי אף טבעה לספר שם עברי מקורי, שיימו לאחר מאלילי פלישתיים, אלוהי עקרון המוכר במלכים ב. הספר התסס במהדרות אחדות וכה בתשבות על הביקורת המקומית.

העובדת ירדה למחסן, אספה עותק מכל מהדורה, ברכה את העותקים בגומייה הצרפה להם תזכיר פנימי: עליי בקשתו של המנכ"ל נרכשו הזבובים, הספר נמסר לתרגום והנה הוא. סה לפני, אחרי שכבר הספיק אפילו לאחל מן השוק...

רק פרט אחד שכה היים באר לציין ברשימתו שמו של המנכ"ל "המנכ"ל-מנכ"ל", שעליו סיפר, הוא נחמן אוריאלי - שהתרגום הישראלי המכה מאז קטנה למידותיו, ומה שנים הוא מתגורר בארצות-הברית.

מי מריבה

הרך הזה / אשר היה / עפר תחת כפות רגלייך - / אשר צדה לנפשך / ולא מצא כי אם את / יצויעיך - / נאסף עתה אל / עולמו - / לעשות מילחמה / ושלום / לבדו - ... ניתן לגלות שוב ושוב את יפעת שירת רטוש, את אותה מזיגה של ישן בחדש, על שובבותו הלא מבוטלת. בשיר אפיריון ניתן למצוא אחד מרמיייו הגסים של רטוש, ופסגן כרוך באבעת / חומה כנחש וקרמון...

רטוש, הוא רומנטיקן, משורר רומנטי עברי במסווה של כנענות, כאשר הוא כותב: "ליריחת שושנים לבת היריחת / ואל הישבה אלוהי לי לחטא..." מתגלה רטוש האוהב בשיר אחר, בוקר, הוא מתמצת סיפורי-האהבה תנ"כי, כמיטב המסורת הרטושית בנוסח: "ולבוקר - / והנה היא לאה // - / שבע השנים הארוכות האלה / אשר עבדתי בך / לאה -". כמאמר מי שאמר: מיטב השיר כצימצום.

דימויי השיר של רטוש אינם מורכבים, ואפילו פשוטים: נחש, נדן, באר. הוא מקסים ומרגש בשימוש בהם, בעולמו עולם הסות, גביעי היין, שירי-האהבה של רטוש חושפים בריכוז עולם חווייתי מרגש, ולא תוך מחיקת הכנעניות. למשל: השיר קדשה, שבו הוא כותב: "לא אם ולא / אחות - / רק אחת בזאת / פילגש רחומה / כל בולה - / אשר אין עמה / כי אם אשר עמה / כל אשר עמה / ויש שעת בנפש חספה / באהבה טובה, כאשר היא / ככול אשר תהי / לכל / אשר עמה..."

עכורי שירת רטוש היא אחת מהחוויות הנחרדות של השירה העברית. כאשר גיליתי שירה זו בשנות החמישים היא הפעימה בתוכי נימים, אשר משוררים אחרים מעטים זכו להפעים. יש לי ריעה משוחרת לטובת שירת רטוש, ואני משוחח עשרת-מונים למען שירי האהבה שלו. כאשר הוא כותב בשירו סף שורות כמו: "כי יש שעת קרוא הגוף / ויש שעת קרוא הנפש / ויש שעה אשר אבוא שיגע על ברכך / הבת / ויש שאט

לא יודע, אלה מילים, לא לעורר, אלה מילים, אין משהו אחר, צריך להמשיך, זה כל מה שידעתי לי. הן קרובות לחדול, אני מביר את זה, אני מרגיש איך הן מרסות ממני, זה יהיה השקט. רגע קצר, רגע ארוך, או שזה יהיה שלי, זה שנמשך, שלא נמשך, שיימשך תמיד, זה יהיה אני, צריך להמשיך, אני לא יכול להמשיך, צריך להמשיך, אני אם כן אמשיך, צריך לומר מילים, כל עוד שיש, צריך לומר אותן, עד שימצאו אותי, עד שיאמרו לי, עונש מורה, חטא מורה, צריך להמשיך, אולי זה כבר נעשה, הן אולי כבר אמרו לי, אולי הן הביאו אותי אל סף הסיפור שלי, לפני הדלת הנפתחת של הסיפור שלי, זה יפליא אותי, שהיה הן הנפתח, זה יהיה אולי, זה יהיה השקט, במקום שהנני, אני לא יודע, לא אדע לעולם, בשקט לא יודעים, צריך להמשיך, אני אמשיך".

ספר נוסף של סמיואל בקט, שראה-אור באחרונה בתרגום לעברית, הוא אהבה ראשונה (1) - קובץ של ארבע נובלות, העמוסות באותה תערובת פאטתית וגרוטסקית של לשון קט, מהולה בעגתי-הרחוב, במצבים שונים ואנסורדיים של גיבורי נובלת-הכותרת אהבה ראשונה פותח בקט כעליה של המספר לקבר אביו, דרך שאלות כמו: אחת איך אפשר להסביר את הישיבות הארוכות הנוראות האלה בבית-הביסא? בעיות הסחורים והעצירות, התחברות עם האשה לולו, שהוא מתמקם בניהה ואחר כך נוטשו מבלי שיגורש מתוכו.

בנובלה הבאה, המגורש, מביא בקט סיפור שאותו הוא מסכם במילים: "אני יודע מדוע סיפרתי את הסיפור הזה, יכולתי בריזק באותה מידה לספר סיפור אחר. אולי סעם אחרת אובל לספר סיפור אחר. בני אנוש, ראה תראו שהדברים דומים. ניסוח זה הוא ללא-ספק ה-אני מאמין" של בקט.

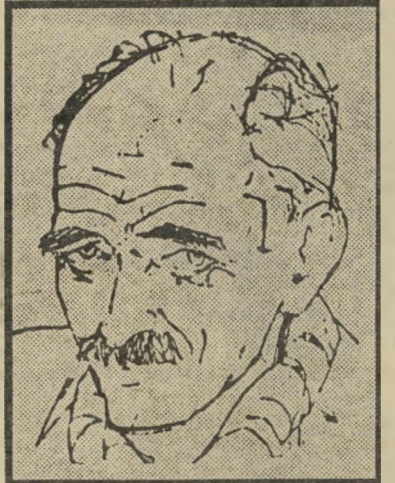
בסיפור סם הרעעה עוסק בקט כבר בפתיחה במוות. אני כבר לא יודע מתי נפטרת. תמיד נאני לא כי היית זקן במותי, בערך בן תשעים שנה..."

הסוף הוא הנובלה האחרונה בקובץ, דומה לקודמיה (למרות שכנראה קרמה להם במועד כתיבתה). בקט מסיים אותה בנוסח בקטי מדי,

סטיריקון מפקד "בוחות השלום"

למיקרא הכותרת בידענות אחרונות (18 אוקטובר): מנהג שלי, רן כהן, עשוי להתגייס לצלה - הוא סאל במילואים בגנחנים ויקדם, בנראה, בדגה ובתפקיד - אך יאלץ לפרוש זמנית מהחיים הפוליטיים פרצתי כצחוק מטודף. כהויותי הפרועות ראיתי את רן כהן, מפקד על כחות-השלום הישראליים, כוכש את סריה הגדולה, את עיראק ומנחת את מהלומת-השלום הסופית גם על איראן, אשרי כחות-השלום שזה מפקדם בקרב.

שירי אהבה של יונתן רטוש הם שירת האהבה העברית במיטבה, וכל חקייני שירת-האהבה העכשווית, לרמותיהם השונות,

משורר רטוש
שימי יד אל תחת ירכי

הופכים לאפסים שיריים בצל שירה זו של רטוש. טוב עשה המנכ"ל שלו, שפייסם קובץ זה בנפרד מיתר שיריו של רטוש, שאינם נופלים במעלה משירה נהדרת ומרגשת זו.

קובץ שירה מומלץ ביותר לאוהבים, לאותם שטרם גילו את האהבה ואפילו לשונאים.

עיון אקולוגיה

אם יש מדינה אחת בתרבות המערבית שלא קיימת בה לחלוטין תשומת-לב לעניין האקולוגיה, זו ישראל. בארץ מקימים תחנת-כוח גרעינית בררם, תחנה העושייה להשפיע על חיי

שיעלה / מעומק גוף ועומק נפש / עם החמה שתסתמר טרסה / כי יש חמת ברוע גוף / ויש חמת ברוע נפש / ויש חימה שתלחלח בשם הארם הסמור / אני קורא אל כל אשר מאסתי / אני קורע עני שנחמם / אני קורא אלך / אהובה // כי יש שעת קרוע גוף / ויש שאט קרוע נפש / ויש שעה אשר תקרא בקול גדל ולא יסף / והשעה משה כפרם / והשעה תשרע בקרם / והשעה / לשבר חרם / בערש עזובה -" הרי שכל שירי-האהבה העכשווית נאים ליד שירת האהבה של רטוש כחגבים ליד גוליבר.

שוב למעט השוכנות שבשירי-האהבה של רטוש, כמו: "אשה, באשר היא אשה, צריכה / בעצם שלושיה: / אחד במיטה / אחד בלב. / ואחד למשוך עמו בעול חיי היומיום..." או, תיאור עצמו - המשורר-האהב: "הנה בן, / אני הבלב המת והחופשי / עורבן - / יצוא מכל הבלים / וידי על ראשי / רואה סוף סוף עיני / טושטושיית - / ככל המישרי להביט / לתמונו..." וכלה ב: "שימי יד אל תחת ירכי / והישבעי לי אהבת אמת / והישבעי / שכין למדיחך / והישבעי / שכין לצווארך / כי רק בדם תרחץ / חלאת אהבתך // נפשי יוצאת / אל עכסייך בת / נפשי יוצאת..." ואל מימושה של האהבה: "כי אש עשן תיקדח / מוסדי אדם תיקדח / עד לתוקות תיקדח / ולהכל מיתאבך / נחשול עשן / הבת / על כל גדות / הבת / בחשול בילע / מראש ועד ירך / עד צווארך / הבת / עם לשונות האש / היטת ביטנך / עם רהבי גחלת..."

איזור רב אוכלוסין. כאן משמידים כל אתר אפשרי, ממלאים מרחבים בפסולת, איזורים שלמים נגועים בערפיח (מיפרץ חיפה), והעם ההולכי בחושך טוב לו, כל עוד ניגעי האקולוגיה אינם מגיעים לבורסתו ולכיסו.

באחרונה ראה-אור, בסידרת ספרית תוכנה הנחרת של הוצאת מסדה, נוסח עברי לסיפורו של ד"ם אוראן האקולוגיה מהו (1). זהו ספר מבוא, העשוי להבקיע מעט את האטימות הישראלית לנושא זה, ולהציג מעט מהסכנות האקולוגיות האורכות לבני הדור הזה והדור הבא בישראל.

האקולוגיה מהו נפתח בפירוט ענייני של המערכות הסביבתיות של הטבע, דרך כחינת המרכיבים השונים של מרע האקולוגיה, העוסק באיוון שכין בעלי-החיים (ובנייה-האדם הם עדיין בעלי-חיים) והטבע הסובב אותם.

אואן מקדם כסיפרו, פרק אחר פרק, את המרכיבים השונים של ריאולוג מתמשך זה, בין בנייה-האדם, בעלי-החיים ובין הטבע הסובב אותם, עד שהוא מגיע לגולת-הכותרת של סיפרו: למצבים של הפרת-האיזון בין האדם וסביבתו, בפרק השישי, שכותרתו היא ברירה טיבעית והסתגלות. בתת-הפרק המהם על כמה תוצאות גנטיות של האיחום, הוא מפרט את כמות המזומים הנפלטים מארובות התעשייה, עומד על תהליך ההשחרה של ריאיות-הירק באיזורי מגורים, ומטפל אפילו ביצירת מוטאציות גנטיות.

בפרק כיצד משפיעה עלנו האקולוגיה? עוסק אואן כמעט אידיאלוגיות אקולוגיות, תוך פירוט ניכור העולם המערבי לעומת העולם-השלישי ותהליכי הפרת האיזון האקולוגי על-ידי האדם, ככותרת תת-הפרקים. סיפורו של אואן מגיע לאותם מיפרטים מפחידים של תוצאות הוויהם הסביבתית, ואפילו מציע הצעות כלכליות פוליטיות למניעתה של שואה אקולוגית כלכלית.

* ד"ם אואן - האקולוגיה מהו: עברית: ד"ר מנחם גורן; סיפורית תוכנה, מסדה; 237 עמ' (כריכה רכה).

שירה רטוש

אין ספק שיונתן רטוש המנוח היה תופעה יוצאת-דופן בשירה הישראלית ובתרבות העברית. החודש ראה-אור, תחת הכותרת שירי אהבה (1), במהדורה מפוארת על נייר מיוחד עם רישומים של העייר יוסל ברגנר, ספר שיריו האחרון.

כבר מהישר הראשון, אביר, הנפתח כ-העלם

* סמיואל בקט - אהבה ראשונה; עברית: מולי מלצר; הוצאת אדם; 96 עמ' (כריכה רכה).

* יונתן רטוש - שירי אהבה, איורים: יוסף ברגנר; הוצאת הדר; 76 עמ' (כריכה קשה).

נאת בן עומר